

Florentin Smarandache - un poet cu punctul sub i

Florin Vasiliu

Semnatarul acestor rânduri se află confruntat cu două aserțiuni. Prima. Cine este Florentin Smarandache? A doua. Poetul nu are biografie; poezia este biografia sa. Dar a doua aserțiune vrea să o elimine pe prima. Nemaifiind două nu se pune problema opțiunii. Când l-ar interesa totuși pe cititor viața unui poet? Un cititor împătimit de poezie ar putea răspunde, "niciodată". Altul, impresionat în mod deosebit de poezia sa ar simți nevoia să posede unele date și despre viața lui.

Poeții se impun mai greu lumii cititorilor. Un volum de poezie, în zile bune, are un tiraj de două, trei mii de exemplare. După zece titluri scrise în 15-20 de ani, un poet nu este cunoscut decât în perimetrul celor treizeci de mii de cititori, posesori, uneori al numai unuia din cele zece titluri. Dacă cei care l-au citit sunt de zece ori mai mulți, poetul respectiv se poate considera bine situat în conștiința națiunii. Aceste considerații pot fi atașate poeților care au trăit în țară și și-au publicat carte cu carte la editurile românești. Nu de aceeași situație "se bucură" Florentin Smarandache care, din cele cincisprezece titluri apărute, își vede doar două cărți publicate în țară, la peste 12 ani distanță, timp în care nu va mai putea

publica, luând calea exilului. Și astăzi când, cititorul, deschizând acest volum - și aflând pentru prima oară de Florentin Smarandache - și descoperind, numai din aceste optzeci de haiku-uri, un poet autentic, e îndreptățit să se întrebe cine e acest poet, ce a scris și care este ecoul său de condeier din celelalte cărți?

Florentin Smarandache este încă tânăr pentru a se vorbi despre o biografie. Revenind în țară pentru a participa la lansarea ultimei sale cărți, și hotărând împreună editarea acestui volum în România și SUA mi-am spus că e necesar să fac câteva mențiuni despre meritele științifice și literare ale lui Florentin Smarandache, astfel ca tocmai cititorul român să nu fie printre ultimii care să audă despre acest compatriot, ce s-a impus în câteva segmente ale culturii.

Florentin Smarandache s-a născut în anul 1954 la Bălcești-Vâlcea și este absolvent al Facultății de Matematică a Universității din Craiova. Analist programator la IUG Craiova (1979-1981), profesor la liceul din Bălcești (1981-1982), profesor la Colegiul "Sidi El Hasan Lyoussi" din Sefrou, Maroc (1982-1984), profesor de matematică la Colegiul "Nicolae Bălcescu" din Craiova (1984-1985) și apoi la școala din Drăgotești-Dolj (1985-1986), fără serviciu, preparând elevi și studenți (1986-1988). Din această scurtă succesiune de posturi sfârșită ca șomer în "epoca de aur" - vădind o ușoară traiectorie ascen-

dentă urmată de o prăbușire nemeritată, se ghicește momentul când, refuzându-i-se participarea cu lucrări de specialitate la congrese de matematică din Canada și California își arată pe față nemulțumirea și primele manifestări de dezacord cu regimul totalitarist, fiind îndepărtat din servicii. Nu suportă situația și în anul 1988 reușește să treacă granița ilegal ajungând în Turcia, unde va fi profesor de limba franceză timp de un an și jumătate. În anul 1990 ajunge în SUA, unde devine profesor, se înscrie pentru doctorat la Universitatea din Tempe a statului Arizona, având teza sub coordonarea profesorului Bremner, și în prezent lucrează ca inginer cercetător la corporația de computere Honeywell, în Phoenix, statul Arizona, unde locuiește cu familia, venită în SUA la începutul anului 1991.

Florentin Smarandache nu este un refugiat în literatură pentru că este un mediocru în specialitate. A publicat patru lucrări de matematică la Fès, Casablanca (Maroc) și Chicago (SUA), peste patruzeci de articole în reviste de matematică din România, Germania, Olanda, Elveția, Canada, SUA, este prezent cu lucrări la seminarii naționale, colocvii, simpozioane și congrese internaționale din Craiova și Iași (1978), Calgary (Canada, 1986), Berkeley (1986), Los Angeles (1989), Las Cruces (New Mexic, 1989). Este autor al Funcției Smarandache din Teoria

Numerelor [$\eta : Z^* \rightarrow N$, $\eta(n)$ este cel mai mic număr întreg astfel încât $m!$ este divizibil prin n] inclusă - ca și cele mai importante lucrări - în dicționare, antologii și enciclopedii științifice de specialitate din Anglia, Germania, Franța, Spania, SUA. Este membru al Asociației Matematice din România, (1980) și al Asociației Matematice Americane (1983).

Debutul literar al lui Florentin Smarandache a avut loc în 1979 la revista *Năzuințe* cu poemul "Cifrele au început să vibreze". El continuă să publice răzleț poeme în diverse reviste literare. În anul 1980 împreună cu un grup de tineri scriitori lansează "Mișcarea literară paradoxistă". Debutul editorial l-a constituit volumul de poeme *Formule pentru spirit*, București, Editura Litera, 1981. În anul 1983, volumul a fost tradus în limba franceză de Chantal Signoret de la Universitatea din Provence. Traducerea franțuzească cu titlul *Formules pour l'Esprit* cu prefața "Etat-de-moi", "Starea-de-Eu", semnată de poetul timișorean Ion Pachiea Tatomirescu a apărut în același an, la Editura Expres, din orașul Fès, Maroc. Au urmat *Culegere de exerciții poetice*, Fès, Maroc, 1982, *Sentimente fabricate în laborator*, Fès, Maroc, 1982, *Legi de compoziție internă. Poeme cu... problème.*, Fès, Maroc, 1982, toate în limba română, urmate de câteva volume în limba franceză: *Le sens du non-sens*, Fès, Maroc, 1984, conținând un

manifest non conformist pentru "o nouă mișcare literară: Paradoxismul", *Antichambres et antipoésies ou bizarreries*, Fès, Maroc și *Le Paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire*, Bergerac, Franța, 1992. Tot în acest an a apărut și *America, paradisul diavolului*, jurnal de emigrant, în Editura Aius, Craiova. Majoritatea lucrărilor au fost traduse integral sau parțial în limbile engleză, spaniolă, franceză, portugheză, unele cunoscând a treia ediție în SUA. Poetul colaborează la reviste literare din România, Franța, Belgia, Turcia, India, Japonia, Germania, Canada, Australia, Maroc, SUA.

A fost onorat cu premii literale în România (1981, 1982), Franța (1990), Premiul special pentru străini la al IX-lea Mare Premiu al orașului Bergerac (Franța 1990), a fost declarat Poet Eminent Internațional de Academia Internațională a Poeților din Madras (India, 1991), și a obținut Diploma de Onoare în poezia fantezistă la Concursul Academiei de Litere și Arte din Périgord (Franța, 1992). Poezia sa a fost selectată în nouă antologii literare apărute la Craiova (1980), Caen, Puymeras, Paris, Bordeaux (1989, 1990, 1991), New York, Colorado (1991, 1992), Seul (1991). Două jurnale de emigrație de peste o mie de pagini, patru piese de teatru dintre care trei pentru copii, iar una *Out in left field, Străin de cauză*, a fost jucată pe scena unui teatru din Phoenix (SUA) și alte

sute de poeme în manuscris sunt pe drumul redacțiilor unor edituri sau au intrat în faza transformării în literă de plumb ce va cunoaște mirosul cernelii tipografice și apoi al hârtiei prinsă între coperți de carte.

Mai este încă timp până când se va spune și despre Florentin Smarandache că nu i se poate studia opera fără să i se cunoască viața, cântărindu-i-se atunci - parafrazându-l pe Oscar Wilde - cât din geniu și cât din talent au fost distribuite și se află în viața și respectiv în opera sa. Dar din cele câteva direcții ale demersului său literar se disting trei: proza - cuprinzând jurnalul și dramaturgia -, mișcarea paradoxistă pe care a propulsat-o și poezia.

Proza sa de limbă română, publicată, constă doar din titlul *America, paradisul diavolului*, jurnal de emigrant cuprinzând perioada de la 23 martie 1990, când a părăsit Turcia și până în 3 septembrie 1991, timp în care se află în SUA. Este o radiografie severă și intrasigentă a spațiului în care viețuiește și pe care îl observă atent după experiența din regimul totalitarist, relevând fapte trăite, o realitate concretă, cu nu puține elemente de șoc, fără analize și introspecții, totul redat într-un limbaj cursiv, frază scurtă, scrisă cu nerv, amintindu-ți de stilul lui Hemingway. Profesorul universitar Ion Rotaru, referindu-se la această lucrare arată că este "o carte de mare suc-

ces, scrisă cu mult talent poetic și cu multă vervă polemică, reflectând amărăciunile și peripețiile ieșite din comun ale unui tânăr intelectual român care, fugind din România ceaușistă n-a dat peste..." (din "recomandarea" pentru intrarea lui Florentin Smarandache în Uniunea Scriitorilor din România). "Limba română, în toată expresivitatea ei, o are în vârful peniței. Olteanul și țăranul din străfundurile sufletului său ies uneori fermecător în lumină printre atâtea sarcasme și jocuri de cuvinte ale înstrăinatului, mic, la început de drum, Panait Istrati". (Realitatea românească, sâmbătă 1 septembrie 1990).

În ceea ce privește paradoxismul și mișcarea literară ce a propulsat-o - statuată în anul 1983 și avându-l ca lider recunoscut pe Florentin Smarandache - au ca substrat ideatic, concepții și teze identice și vecine celor promovate de curente literare moderne, înscriindu-se pe căile bătătorite ale negării și absurdului avangardei. Trăgându-și sevele din cubismul lui Pablo Picasso și Georges Braque, din cultul inconsistenței creatoare a futurismului lui Marinetti, Hlebnicov și C. Govoni, pe negarea oricărei legături între gândire și expresie, teză susținută de dadaști în frunte cu Tristan Tzara, H. Ball și R. Huel- senbeck, suprarealismul, semnificând un nihilism modern și practicând consecvent "automatismul psihic și dicteul gândirii în absența oricărui control al

gândirii" (Jacques Gaucheron), afirmat la începutul secolului prin André Breton - cu manifestele sale, mai ales decât poezia - dar cu strălucitoarele figuri precum R.Desnos, A.Artaud, L.Eluard, va avea un ecou puternic peste tot, izvodind curente, școli și poeți fără vreo adeziune la vreun catehism poetic. La noi se aliniază la curent Ilarie Voronea, C.Nisipeanu, M.R. Paraschivescu, Victor Brauner, Ion Vinea.

După cel de al doilea mare război occidentul e asaltat de neoavangardă, de de postmodernism, experimentalism, de fel de fel de școli noi precum letrismul lui Izidore Isou, neodada și altele. "Față de marile centre din lume, Bucureștiul, este după 1945, cel mai fecund în experiențe artistice și, aș îndrăzni să spun, cei mai ortodox." (Aurel Dragoș Munteanu: *Opera și destinul scriitorului*, Ed. Cartea Românească, București, 1972, p. 132), afirmându-se poeți precum Gherasim Luca, Trost - creatorul oniromanciei, Paul Păun, Ion Caraion, Virgil Teodorescu.

În ceea ce privește paradoxismul, apariția acestei mișcări, la rădăcina căruia a turnat apă din belșug universul absurd și saturat de contradicții și paradoxuri al regimului defunct, nu este o etichetă cu care a fost botezat un tip de scandal literar, merit chiar unei glorii efemere. Esența paradoxismului constă în negare, având pe frontispiciul panteonului

său literar emblema NON. În "Manifestul nonconformist" publicat în volumul de poeme *Le sens du non-sens* (1983) Florentin Smarandache expune câteva din mecanismele paradoxismului: contradicțiile excesive, antitezele puternice, expresiile figurate interpretate în sens propriu, transformările semantice, comparațiile contrariante etc. Referindu-se la mișcarea literară paradoxistă, criticul literar Constantin M. Popa reconfirmă posibilitatea lărgirii literaturii prin concepte negative. "Paradoxismul nu caută distrugerea literaturii. El este interesat de găsirea unei noi practici scripturale, eficientă și tensionată, conservând energia rezultată din ciocnirea între câmpuri semantice opuse. Impactul va fi întotdeauna imprevizibil (...). Paradigma negării devine obiect literar pentru că totul recade în literatură. Este un paradox inevitabil..." Paradoxismul este deci "... credința că în spațiul poemului poate intra orice (...) o literatură care se «șterge» pe măsură ce se scrie (...) paradoxişti experimentând cu luciditate consecințele tragice ale discriminării limbajului" (*Mișcarea literară paradoxistă*, Xiquan Publishing House, Phoenix-Chicago 1992).

"Cercetând atitudinea negativistă în literatură se constată "că paradoxismul a existat înaintea statuării mișcării paradoxiste" (C.M. Popa: op. citat). Seria de poeți paradoxişti este formată - conform

aceluiși autor - din Urmuz, Mihai Cosma (Claude Sernet) prieten cu Marinetti, Geo Bogza, Tașcu Gheorghiu, Gellu Naum, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. Poetul Ion Pachie Tatomirescu mai adaugă și pe Leonid Dimov, Emil Brumaru. Și venit în minte, printr-o fulgurație, de ce nu și Șerban Foarță?, am adăuga noi.

Florentin Smarandache lansează Mișcarea Literară Paradoxistă nu numai cu un manifest. El aduce cu sine în patrimoniul Mișcării, încă de la naștere, trei volume de poezii, tirajele acestora cunoscând o răspîndire pe toate meridianele globului și un ecou de invidiat. Mișcarea Literară Paradoxistă are reprezentanți în literaturile din România, Franța, Belgia, Canada, Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Germania, Spania, Polonia, Brazilia, Rusia, Maroc, Camerun. Radiografiind volumele sale de poezie intitulate sugestiv *Non-poeme*, *Formule pentru spirit*, *Sensul non-sensului* și altele ni se dezvăluie un poem unde contradicția, șocul asocierilor, contrastele, oximoronul, paradoxul sunt în compania cea mai bună. "La nașterea unui deces", "Politețe obraznică", "La înălțimea unei căderi", "Practica teoriei", "Mic dejun format din iluzii", "Poem indigest despre digestie" sunt câteva din titlurile poemelor care surprind și a căror lectură nu numai că te lasă "perplex, șocat și indecis", ci "ți face

creierul să vibreze" (Robert Chasseneuil - Membre de l'Art et Poésie de Touraine - Franța). Iată un exemplu dintre poemele sale cele mai "nevinovate", intitulat *Lecție de filosofie*: "plouă și putrezesc sfinții-n biserici / la ferestre gândul / bate din aripi // Să ne ocupăm așadar de meditații / filosofice - închideți ochii și să pornim: // - Oricine este mai mic decât sine // - A fi e o proiecție în infinit? // - Suntem mărimi neglijabile, dar vrem / fiecare să fim un nimic mai mare // - Vidul este cel mai gol gol // - Eu am un "nu am" al meu // ploaia bate ritmic / precum sângele / apele curg în viitor".

Titlurile de poezie ca și "tezele" filosofice din poezia de mai sus sunt exemple semnificative ale preferinței poetului pentru contradicții, antiteze, paradoxuri ca și ale stăpânirii meșteșugului expresiei esențializate, vândindu-se în acest chip un potențial poet de poem scurt, bunăoară de *haiku* sau chiar de *poem într-un vers*. Nu mică ne-a fost mirarea ca și bucuria când, în anul 1990 poetul timișorean Ion Pachia Tatomirescu ne-a trimis spre publicare în revista noastră câteva dintre *haiku*-urile lui Florentin Smarandache.

Pentru cititorul care ia contact pentru prima oară cu *haiku*-ul, considerăm necesar să facem o paranteză, explicând câteva noțiuni necesare înainte de a-i citi poemele.

Micropoemul *haiku* de origine japoneză este o specie de poezie cu formă fixă, care se caracterizează prin trei grupuri de reguli: prozodice, structurale și estetice. Sub aspect prozodic *haiku*-ul este un tristih, având în total 17 silabe, repartizate pe cele trei versuri după regula 5-7-5. Sub aspect structural, tristihul trebuie să cuprindă *kigo*, un cuvânt care să indice anotimpul temei din strofă, să răspundă la triada de întrebări - când?, unde?, ce?, să posede *kireji*, respectiv cezura după primul sau al doilea vers, figurate printr-un semn de punctuație (linie despărțitoare, două puncte, punct și virgulă, punct etc.) și în sfârșit tristihul trebuie să se termine printr-un substantiv.

Sub aspect estetic *haiku*-ul are numeroase reguli care reclamă un studiu aprofundat (vezi lucrarea *Interferențe lirice - Constelația haiku* de Florin Vasiliu și Brândușa Steiciuc, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989 precum și revista HAIKU). Amintim câteva dintre cele mai importante reguli.

Regula fundamentală care stă la baza creației poemului *haiku* constă în faptul că tema de bază al oricărui poem este natura. *Haiku*-ul își trage seva din fenomenalitatea naturii. *Haijinul* - poetul de *haiku* - este un observator fin și dibaci al universului de evenimente și fapte la care este martor, surprinzând din totalitatea fenomenelor înconjurătoare, acele mo-

mente singulare care se adresează exclusiv sensibilității sale de poet, fenomene unice pe care le transpune în expresie poetică. Așa cum spunea Otsuji, un teoretician al poeziei *haiku*, "natura artistului și mediul înconjurător se contopesc în *haiku*". Una din condițiile esențiale ale esteticii *haiku* constă în aceea că micropoemul este rezultatul unei trăiri unice, redată prin "imaginea care vorbește". Prin scurtimea sa, *haiku*-ul impune exprimarea "lucrurilor obișnuite, neemoționale, legând intervale plate dintre momente intense" rezultând un poem, "o esență concentrată de esență pură" (Sir Arthur Quiller-Couch).

O a doua regulă a esteticii *haiku* în directă legătură cu cea anterioară impune ca realitatea empirică "trebuie să fie «prinsă» imediat de poet în impulsul ei dinamic"... fiecare eveniment al întâlnirii subiect creator - obiect având loc o dată pentru totdeauna, durând doar un moment și "dispărând fără să lase nici o urmă în spate".

Stanca Cionca - niponolog român - afirmă că "școala *haiku*-ului este o știință a concentrării imaginii în detaliu, în fragment":

"Ce tulburător!

Pe poteca de munte

un biet toporaș."

Matsuo Bashō (1644-1694)

Emil Eugen Pop - alt niponolog român -, consideră *haiku*-ul "...silabe ce dau măsura pasului cu care poetul *hajjin* umblă prin lume, adică prin sine însuși".

A treia regulă estetică a *haiku*-ului trimite la conceptul *mu-shin*, cu sensul de "fără spirit", cu originea în vidul daoist înțeles ca substanță, precum golul recipientului care obligă și supune materia să ia forma sa anterioară, sau spațiul dintre spițele roții care fac roata și croiește drumul. "...lucrurile pun în evidență locul gol care le susține tot astfel cum puținele cuvinte ale unui *haiku* pun în evidență tăcerea din care s-a născut și în care se reîntorc" (Andrei Pleșu, *Pitoresc și melancolie*, Editura Univers, 1980, p. 173). Acest concept estetic se regăsește în *haiku* adesea prin absența lucrurilor, prin atmosfera de ceață ce le învăluie și le ascunde, prin starea de evanescență care le stăpânește, ca în acest haiku:

"*Vin valuri vuind,
dar nici o corabie,
nici un pescăruș.*"

Vasile Moldovan (Societatea Română de
Haiku - Cercul București)

A patra regulă estetică importantă este definită prin perechea de termeni *ryūkō-fueki*, însemnând vremelnic/veșnic, efemer/etern. Sunt concepte con-

tradictorii care trebuie să se regăsească în poem, echilibrând o parte a *haiku*-ului dominată de vremenicia fenomenală, cu cealaltă stăpânită de constanța non-fenomenală, ambele egale dar opuse ca articulări creative fenomenale.

"Vechea băltoacă.

O broască sare plonjând.

Zgomotul apei."

În acest celebru și mult discutat *haiku* al lui Bashō, primul vers evocă prin cuvântul *vechi*, îmbătrânirea, iar prin *băltoacă*, eternul, în timp ce saltul broaștei evocă efemerul, iar *zgomotul apei*, prin opoziție cu liniștea eternă a heleșteului, presupune mișcare, viață. Aceste elemente determină ca "...sensul poemului și o parte a virtuții sale să țină de opoziția dintre adjectivul *vechi* și substantivul *zgomot...*" (Etiemble, "Sur la traduction du «haiku»", în *Cahiers roumains d'études littéraires*, 1/1976, p. 42).

O altă regulă estetică importantă se bazează pe perechea de termeni *wabi/sabi*, cu înțelesuri apropiate, de singurătate, melancolie, dezolare, concept utilizat în legătură cu frumusețea vieții obișnuite /însingurare, scurgere a timpului, patină a vremii, termen utilizat cu referire la aspectul estetic din literatură.

"Fugind din desiș -
nufărul viețuiește
în sihăstrie".

Matsuo Bashō

Haiku-ul a apărut în spațiul literar nipon în secolul 17, astăzi existând în țara de origine peste zece asociații de *haiku*, câteva reviste, peste o mie de cercuri *haiku* cu câte o mie de participanți, având în frunte un poet consacrat, se publică peste un milion de *haiku*-uri pe an, au loc concursuri și premieri anuale. Micropoemul a pătruns în Europa la sfârșitul secolului trecut și a fost adoptat de nume prestigioase ale literaturii universale: Gheorghios Seferis (Premiul Nobel 1963), Octavio Paz (Premiul Nobel 1991), Ezra Pound, Giuseppe Ungaretti, T.W. Holme, Antonio Machado, F.S. Flint, Allen Ginsberg, W.S. Mervin, Kenneth Yasuda, Donald Eulert, fost - până în anul 1974 - lector de literatură americană la Universitatea A.I.I. Cuza din Iași. În România *haiku*-ul a fost introdus în deceniul patru de către poeții Al.T. Stamatiad și Traian Chelariu și a fost cultivat de poeți precum Ștefan Baciuc, Aurel George Stino, Nichita Stănescu, Ștefan Augustin Doinaș, Marin Sorescu, Aurel Rău, Gheorghe Tomozei, Veronica Porumbacu, Toma George Maiorescu, George Grigurcu, Bazil Gruiă, Vasile Igna, Gligor Sava, Vasile Smărăndescu (cu un volum de *haiku*-

uri, *Cartea însingurată*, în Colecția Revistei Haiku), Nicolae Alexandru-Vest, Eugenia Bogdan, Virgil Bulat, Liliana Grădinaru și alții.

Cu prilejul elaborării lucrării *Interferențe lirice - Constelația haiku*, semnatarul acestor rânduri a descoperit în revistele literare românești din perioada 1970-1989 un nou val de autori care semnează *haiku*, nume noi, mulți poeți proveniți din cenacluri, alții, nu puțini, debutanți. Schimbările politice care au avut loc la sfârșitul anului 1989 ne-a permis să edităm, încă de la începutul anului 1990, "Revista de interferențe culturale româno-japoneze" HAIKU, care publică număr de număr sute de *haiku*-uri traduse și originale, multe din cele originale redată în versiune engleză și franceză.

Un poet autentic de haiku este Florentin Smarandache pe care-l prezentăm cititorului român, și prin intermediul versiunilor Domnișoarei Rodica Ștefănescu și celor francofoni și anglofoni. Placheta de față intitulată *Clopotul tăcerii*, după o metaforă preluată dintr-un *haiku*, sugestivă pentru "zgomotul" produs de marele *clopot* ca accepție figurată a *haiku*-ului, al cărui *bing-bang* e mai curând *tăcere* decât orice *dangăt* și mai curând încă, *ecou* al unei *tăceri* consumate în lectura celor șaptesprezece silabe ale poemului.

Împărțirea celor optzeci de *haiku*-uri pe cele

patru anotimpuri a fost realizată atât pe criteriul temei cât și pe cel al atmosferei pe care o degajă și care poate avea o înrudire cu un anotimp, dar nu neapărat singurul la care a fost atașat.

Analiza *haiku*-urilor poetului, în confruntarea cu regulile la care trebuie să răspundă un *haiku* și din care mare parte au fost expuse succint mai sus, pune în evidență unele constatări ce merită a fi menționate atât pentru a înțelege *haiku*-ul cultivat de Florentin Smarandache cât și pentru evoluția *haiku*-ului românesc în general și a poetului întru *haiku*.

Poetul scrie un poem cu un număr de silabe distribuite între 9 și 21 cu maxima pe 15 silabe (16 *haiku*-uri), urmate de cele cu 17 silabe (12 *haiku*-uri) și cu 16 silabe (10 *haiku*-uri) totalizând 50% din volum. Din cele 12 *haiku*-uri cu 17 silabe numai două au versuri cu lungimi de 5 și 7 silabe, dar nu în ordinea 5-7-5 ci în ordinea 7-5-5 ceea ce nu constituie o abatere sensibilă de la *haiku*. Din cele de mai sus se poate conchide că poetul nu se încadrează în curentul "clasic" al *haiku*-ului cu formă prozodică fixă, ci în acela al formei libere, cunoscut sub denumirea niponă *jiyûritsu noka*, foarte răspândită în special peste hotarele Țării de la Soare Răsare; din tot eșafodajul prozodic poetul respectă doar regula terținei, numărul silabelor fiind diferit atât între *haiku*-uri - după cum s-a văzut - și între versuri.

Este demn de subliniat că majoritatea *haiku*-urilor - 52, respectiv 64.2% - se situează sub numărul de 17 silabe, lucru rar întâlnit la poezii de *haiku*, care de regulă depășesc ușor norma, nu greu de înțeles pe ce teme. Aceasta pune în lumină o însușire vădită a poetului - căruia îi este străin retorismul - aceea de a-și pune poemul sub semnul expresiei poetice lapidare, a confesiunii directe. Mai dovedește că poetul, nu mai operează pe expresia poetică a primei formulări. Spre deosebire de poezia cu ritm și rimă, de poezia cu formă fixă, unde se presupune că există două momente, unul al conceperii și altul al execuției, aplicarea regulilor prozodice permițând perceperea unei distanțe între gândul poetic inițial și expresia lui finală, făcând să se deosebească "realul gândirii" de "realul efectelor" (Paul Valery), Florentin Smarandache își așază cuvintele în vers prinse cu mortarul expresiei, nemaiumblând în structura lui, nicicum. Poetul nu sfidează normele; libertatea totală este norma sa, de aceea își permite *haiku*-uri de 9 și de 21 de silabe.

Înclinația poetului către un tip de poem mai scurt decât *haiku*-ul ne-a îndreptățit să intrăm mai profund în structura poemelor sale. Aceasta ne-a condus la identificarea a două tipuri de poeme în poezia lui Florentin Smarandache. Pe de o parte *haiku*-ul autentic precum aceste câteva exemple de mai jos:

*"Pe dealuri bătrâne
zvон de vite
cu ugere moî".*

★

*"Stropii cad pe asfalt
ca niște grenade.
Plouă la plus infinit."*

★

*"Ca o fată lălâie
seara cade în genunchi
lângă geam."*

Între poeziile din acest volum se pot remarca și un tip de poem al cărui conținut, spirit și structură îl situează în rândul *poemelor într-un vers* al căror creator a fost poetul român Ion Pillat. Este un tip de poem de 13 sau 14 silabe, construit pe iambi, deci cu o metrică obligatorie la creatorul lui, încărcată de frumusețe și grație, generate de clipele de chin și sărbătoare ale creației, un poem foarte aproape de spiritul european - Pillat mărturisește că a zărit *poemul într-un vers* în unele versuri ale lui Victor Hugo, care se puteau izola și vieții independent de context, - dar izvodite din spațiul mioritic și deci din sufletul românesc. Florentin Smarandache scrie poezie în tristih respectiv *haiku*, nebănuind că uneori e mai departe de spiritul dificil al poeziei și esteticii nipone și nu mai aproape, ci exact pe terenul autoh-

ton al *poemului într-un vers*.

Redăm câteva exemple din poemele care sunt mai curând poeme într-un vers:

"Ne ia ușor zefirul pe ascuțite coarne."

*

"Izbucnesc salcâmi în hohote de muguri."

*

"Blajini cocori aduc pe aripă căldura."

*

"Arinii-și pleacă la pământ, capul greu de somn."

Este un câștig pentru poezie să realizezi poeme într-un vers și Florentin Smarandache - cultivând specia - cu vântul care-i bate în pânzele desfășurate larg, ne poate oferi în viitor un florilegiu de nestemate, care să-l situeze în galeria demnilor urmași ai lui Ion Pillat, întru acest tip de poem, printre nume de poeți precum Lucian Blaga, Virgil Teodorescu, Bazil Gruiă, Ion Brad, Grigore Vieru, Gheorghe Grigurcu, Ion Serebreanu, Nicolae Țațomir, Lazăr Cerescu, Valeriu Bucurescu, Ion N. Daia și ... Geo Bogza, dar și alții.

Temele abordate în poeme respectă regula fundamentală a *haiku*-ului, fiind extinse pe un diapazon larg al elementelor naturii în toată diversitatea ei. Poetul trezit de răsăritul soarelui iese în curtea sa de la țară (rar apare strada și orașul), străbate ulițele și își culege de aici subiectele: soarele, țarina, florile - ghiocei și brebenei - cărarea, pomii - salcâmi, brazi,

plopi, arini, tei, - cerul albastru, păsările - privighetoarea, cocorii, bîtlanii, vulturii -, țărani, dealurile cu vite, porumbul, clopotul, buciumul, via, vinul, inima, gândul, viorile, muzica, dansul, dorul, seara, stelele, luna, îndrăgostiții, norii, ploaia, burnița, crivățul, durerea, moartea, acestea sunt temele predilecte ale poetului. Este în acest florilegiu concentrat, aproape tot ce găsim în sute de *haiku*-uri la marii clasici japonezi ai speciei. În toate *haiku*-urile este ancorat puternic în realitate, știind lecția niponă că "fără realitate nu există *haiku*". Respectă și aplică regula "timp-spațiu-obiect" total sau parțial:

Fragezi ghiociei	ce?	Blăjini cocori aduc	când?
trag de sub zăpadă	unde?	pe aripă	unde?
primăvara	când?	căldura	ce?

În aceste *haiku*-uri *primăvara și cocorii* nu sunt răspunsuri gramaticale la interogația *ce?*, ci la *când?* termenii din răspuns definind structural anotimpul în care se petrece acțiunea din poem și constituind *kigo*-ul.

Să încercăm să pătrundem în intimitatea poemelor și în arsenalul mijloacelor poetice ale lui Florentin Smarandașe. Cele optzeci de *haiku*-uri sunt grupate pe anotimpuri: primăvara 12 *haiku*-uri, vara - 28, toamna - 25, iarna - 15. În cadrul acestor grupe sunt *haiku*-uri cu temă ținând direct de natură - tip pastel - și poeme cu caracter reflexiv în care

autorul cugetă prin imagini de puternică expresivitate.

Poetul își începe cartea și capitolul primăvara văzându-se surprins de timp: simplă privire, aruncată sub semnul observației sau nu cumva descoperirea sa într-o semnificație? Nu știm:

*"Timpul deschide
fereastra unei clipe
și se uită la mine."*

Parcă în replică la semnul de întrebare pus de timp vine răspunsul în care se prezintă:

*"Tânăr sunt,
ca un început
sub clopotul răsăritului."*

Triada tânăr-început-răsărit reprezintă strigătul unei vârste ce are de adus lumii o veste, pentru care se aude și clopotul de chemare a răsăritului.

Apoi poetul intră semeț - așa cum parcă a vrut să ne apară la acest început de carte - în anotimp, asistând la procesul nașterii naturii. El nu contemplă însă natura, ci descoperă procesele ei tainice, spunându-ne *cum* vine primăvara și *cum* umblă zefirul prin lume, *cum* țarinile își arată foamea, *cum* cresc lăstarii, *cum* vin cocorii și *cum* râd salcâmi. Florentin Smarandache are sub priviri aceleași primăvară văzută și de Alecsandri, în care însă trecerea "din inima lucrurilor în propria inimă" s-a făcut cu un cod diferit, propriu laboratorului său de

creație, cu care va opera de altfel întreaga lucrare. Pe parcursul analizei vom încerca să descifrăm codul său și de vom reuși vom avea și diferența de registru poetic dintre pastelul clasic și cel cultivat de "tânărul" poet.

Când începând cu *haiku*-ul nouă poetul începe să-și mărturisească unele gânduri proprii, el nu o face cu terminologia specifică domeniului, ci împrumută conceptele din recuzita naturii. Căci pe el nu-l frământă o idee, ci îi

*"Zbârnâie gărgăunii
mulți
ai unui gând".*

Vara e bogată în poeme ce dovedesc că atât poezie se poate concentra în cele 17 silabe ale *haiku*-ului:

*"S-atingi cu fruntea
dimineții
cântecul privighetorii."*

*

*"Diafane mirosuri,
prin lunci
își caută floarea."*

*

*"Zăresc țărani
în carul cel lung și mare
al cerului."*

Spectator atras de mirajul hazardului, de

miracolul aleatorului, în textura cărora decriptează accente ce scapă ochiului comun, poetul vede cum "țâșnesc izvoare" din cântecul păsărilor, cum "...torid... soarele a-nghetăt / și privește fix", constată oboseala salcâmlilor "în căldura lichidă a verii", aude un "zvon de vite... pe dealuri bătrâne", simte cum "clocotesc stelele" în "sângele albastru / din cer", în timp ce undeva în sat, "un felinar aprins / dă cu lumina / de gard".

Nu mai puțin bogat în calofilie se arată cel de-al treilea anotimp al anului:

*"Toamna pictează stins
strigățul florilor
adormite."*

Așa cum este de presupus - trăind în străinătate de peste cinci ani - poetul își compune poemele din amintiri, din reminescențe, din gânduri de toată ziua, din imagini actuale, analogii de situații cu cele trăite în țară, oferindu-și sieși senzația continuității prezenței sale pe pământul natal și nouă dovada puternicii sale ancorări în realitatea românească. O simplă bancă goală văzută aiurea îi permite montarea unui scenariu în absență:

*"Pe-o bancă lângă lac
un sărut -
și-ndrăgostiții nicăieri."*

Poetul e martor la ofilirea florilor, la plecarea păsărilor, dar el vede altfel decât noi toți câmpul plin

de drugi coapte: "Porumbii / își aprind felinare / sub braț". Chiar dacă în Arizona teii nu există, poetul scrie despre "Eminescieni tei / în palide hemoragii / de frunze", iar când "...vântul bate / ...pomii / îmi întorc spatele". El însuși recunoaște că "Vinul / picură-n pahare / amintiri" și uneori când "Prin noroiul nopții / stelele umblă / în cizme" mai "Desfac o sticlă / plină / cu doruri posomorâte".

Iarna debutează cu un haiku de zile mari:

"Rege pe străzi

Crivățul

cu buzunarele goale."

Majoritatea haiku-urilor din acest anotimp se situează în zona reflecțiilor personale, destăinuirii despre lucruri, unde aflăm că "Viorile își trec / corzile / prin urechile noastre", sau cum "La fereastră / lumina atârnă greu / de veioză", dar sunt și mărturisiri despre sine. De astă dată însă nu mai "Fuge năprasnic / pe tălpile mele / cărarea", așa cum simțea drumul primăvara; acum în iarnă se simte ostenit, "Dar gonesc / să prind de mână / timpul", poetul simțind că acesta i-a luat-o înainte; mai mult el simte cum "Cade cortina / ca o noapte grea / de decembrie". Dar își încheie volumul cu o notă optimistă:

"Să nu mă așteptați,

voi întârzia puțin

printre stele."

parcă dorind să ne reamintească funcția de visător împătimit - subliniată explicit în chiar haiku-ul anterior - și că revenit de acolo ne va oferi următorul volum de poeme.

Lectura *haiku*-urilor ne-a prilejuit descoperirea unui poet care și-a făurit din natura înconjurătoare trainică muză, lira sa fiind acordată la tonurile și frecvența vibrațiilor acesteia. Reținem de asemenea faptul că poetul instrumentează a doua lege fundamentală a *haiku*-ului, în conformitate cu care realitatea este «prinsă» în imedialitatea sa crudă, ferindu-se să atingă treapta a doua a *descrierii*, operându-se pe prima, a *numirii* lucrurilor. Iar dacă *numirea* o face în metaforă, alegorie, comparație, metonimie, fără îndoială că acesta este limbajul său primar, al "realului gândirii" - amintit mai sus - unde figura de stil își are matca, și de unde survine în notație poetică cu ușurința rostirii curente.

Florentin Smarandache utilizează o figură de stil percutantă purtând pecetea lirică a paradoxismului - hohote de muguri, șerpi de lumină, zâmbetul știrb, strigătul florilor, clopotul tăcerii, noroiul nopții - aici în haiku întrucâtva atenuată de legile lirismului acestei specii de poezie, nu într-atât încât să uite de regula de argint a micropoemului - *fueki-ryūkō* = eternul/ efemerul - prezentă în majoritatea poemelor sale: timpul / eu, norii, marea / pasărea, universul / adierea,

infinitul / ploaia, deșertul / florile, stelele / noroiul etc.

Haiku-ul său este încă o probă reușită a acestei specii de poezie niponă, în creația românească, la intersecția cu *poemul într-un vers*, iar Florentin Smarandache intră în circuitul de poeți de *haiku* pe ușa din față. Volumul de față dă temei speranței că poetul va ridica stacheta propriului poem în beneficiul propriu, al poeziei în general. Editura Haiku, care a pregătit volumul pentru tipar i-a acordat o șansă în plus de a fi accesibil și cititorului francofon și anglofon. Străduința de a reda în cele două limbi în chipul cel mai fidel posibil forma românească a poemelor și a prefaței aparțin domnișoarei Rodica Ștefănescu, redactoră a revistei HAIKU.

Florin Vasiliu*

București, 14 noiembrie 1992

-
- * Florin Vasiliu este autor al unor cunoscute lucrări despre cultura, civilizația și istoria Japoniei (*Pe Meridianul Yamato*, Ed. Sport Turism, 1982, *De la Pearl Harbor la Hiroshima*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1986, *Interferențe lirice - Constelația haiku* (împreună cu Brândușa Steiciuc), Ed. Dacia, 1989, *Umbra libelulei, Antologie a haiku-ului românesc*, București, 1993, *Japoneza în 30 de zile*, Editura Garamond, București, 1993 (în colaborare cu Ștefan Benea). Este membru a Uniunii Scriitorilor din România, Președintele Societății Române de Haiku, membru al Asociației Internaționale de Haiku din Japonia.